

Samenvatting Knelpuntennotitie *In beweging houden* (2005)

Eén van de kernactiviteiten van de stichting MCN is het signaleren van knelpunten bij het behoud en de presentatie van het mobiel erfgoed in ons land en het aandragen van oplossingen daarvoor. In 2005 heeft MCN onderzoek gedaan naar deze knelpunten en daarover het rapport 'In beweging houden' gepubliceerd. In de wandelgangen heet deze publicatie de 'knelpuntennotitie'; uitgangspunt van deze notitie vormt de visie die de stichting MCN als koepelorganisatie voor het gehele werkveld heeft ten aanzien van het behoud van mobiel erfgoed in ons land en de missie die MCN voor zichzelf geformuleerd heeft. Die missie komt er in het kort op neer dat MCN een essentiële bijdrage wil leveren aan het streven naar een Mobiele Collectie Nederland, die omschreven zou kunnen worden als een 'evenwichtig samengestelde collectie, die een representatief beeld geeft van de ontwikkeling van de mobiliteit in Nederland en de algemeen-maatschappelijke geschiedenis die daarmee verbonden is'.

Die collectie moet kwalitatief hoogwaardig, gevarieerd, samenhangend, informatief, goed toegankelijk en ruimtelijk gespreid zijn. Bovendien zal een zekere garantie voor duurzaamheid met betrekking tot behoud en presentatie van de collectie als geheel aanwezig moeten zijn. Om dat doel te bereiken zijn middelen nodig; dan gaat het steeds om menskracht, faciliteiten en financiën; voor een efficiënte inzet van die middelen zullen de juiste randvoorwaarden gecreëerd moeten worden. Veel zal neerkomen op het ontwikkelen en overdragen van de juiste kennis en vaardigheden.

In het onderstaande wordt een zeer beknopte samenvatting gegeven van de belangrijkste knelpunten, zoals die vóór en tijdens het onderzoek ten behoeve van de onderhavige notitie binnen en buiten de het mobiel-erfgoedveld naar voren kwamen.

Deze knelpunten zijn genoemd door organisaties en instellingen in het werkveld en verwoord vanuit de visie van MCN op de kwaliteit van de mobiele collectie Nederland. De knelpunten worden gepresenteerd in drie aandachtsgebieden collectie, behoud en presentatie; tenslotte is er één concluderende paragraaf met aandacht voor algemene en overige knelpunten. De volgorde waarin de knelpunten worden genoemd is in de eerste plaats een logische volgorde en niet steeds een volgorde in prioriteiten. Verder impliceert de gekozen volgorde dat per aandachtsgebied interne en externe knelpunten aan de orde kunnen komen. Per knelpunt zullen oplossingsrichtingen worden aangedragen, ook weer verwoord vanuit genoemde visie van MCN.

Knelpunten 'Collectie'

◆ Nationaal collectiebeleid

Er is binnen het werkveld van het mobiel erfgoed onvoldoende structurele aandacht voor inhoudelijke zaken met betrekking tot de mobiele collectie Nederland als representatief beeld van de geschiedenis van de mobiliteit in ons land. In het verlengde daarvan ligt een nationaal collectiebeleid met het stimuleren van afstemming, het opvullen van lacunes en het stellen van prioriteiten. Dit impliceert het gevaar van een wildgroei aan objecten waarvan niet steeds duidelijk is, wat de cultuurhistorische waarde van die objecten is en wat ze aan de mobiele collectie Nederland toevoegen.

Oplossing: Professionalisering van het mobiel-erfgoedveld door middel van voorlichting, opleidingen en cursussen en het creëren van mogelijkheden tot informatie-uitwisseling en discussie over de kwantiteit en kwaliteit van de mobiele collectie Nederland.

◆ Inzicht mobiliteitsgeschiedenis

Om de cultuurhistorische waarde, en daarmee de bijdrage van objecten aan de mobiele collectie Nederland op z'n merites te kunnen beoordelen, is inzicht in de geschiedenis van de mobiliteit in ons

land noodzakelijk. Dat inzicht is nog niet breed ontwikkeld, omdat het (wetenschappelijk) onderzoek op dit gebied nog in de kinderschoenen staat.

Oplossing: Creëren van mogelijkheden voor (wetenschappelijk) onderzoek naar de geschiedenis van de mobiliteit in Nederland en de algemeen-maatschappelijke geschiedenis die daarmee samenhangt, met het oog op de cultuurhistorische waardebepaling van de mobiele collectie Nederland.

◆ **Lacunes collectie**

Binnen sommige sectoren kan nu reeds worden vastgesteld dat de mobiele collectie Nederland lacunes vertoont of zal gaan vertonen. In de sector Water zullen lacunes ontstaan, omdat particuliere eigenaren bepaalde soorten schepen niet willen of kunnen behouden. In de sector Weg vindt, vanuit collectieoogpunt, ongecontroleerde im- en export plaats. Om te voorkomen dat er in de 'nationale collectie' lacunes ontstaan, ligt er op dat gebied een taak voor de overheid en de musea. In het museale domein wordt geconstateerd dat onvoldoende middelen beschikbaar zijn om nieuwe collectieaanwas te realiseren.

Oplossing: Alleen met behulp van overheid en fondsen zullen objecten voor de mobiele collectie Nederland veilig gesteld kunnen worden. Financiële steun is nodig om objecten aan te schaffen nu ze nog beschikbaar zijn.

◆ **Wettelijke bescherming**

Momenteel bestaat geen mogelijkheid tot wettelijke bescherming van historische transportmiddelen die voor de mobiele collectie Nederland onmisbaar en onvervangbaar zijn, bijvoorbeeld tegen uitvoer buiten onze landsgrenzen.

Oplossing: MCN acht het noodzakelijk dat onderzoek wordt gedaan naar de mogelijkheid en wenselijkheid van wettelijke bescherming van mobiel erfgoed.

◆ **Overzicht en inzicht**

Er bestaat nog onvoldoende overzicht over de totale collectie mobiel erfgoed in ons land en inzicht in de cultuurhistorische waarde daarvan. Het gebrek aan middelen voor het verder ontwikkelen en onderhouden van het Nationaal Register Mobiel Erfgoed (NRME) en, als basis daarvan, de sectorale deelregisters, wordt in alle sectoren als een nijpend knelpunt gezien.

Oplossing: Beschikbaar stellen van financiële middelen voor verder ontwikkelen en onderhouden van het Nationaal Register Mobiel Erfgoed en de sectorale deelregisters ten behoeve van collectietaken.

Knelpunten 'Behoud'

◆ **Achterstanden**

Op diverse deelterreinen van het mobiel erfgoed kunnen grote achterstanden worden geconstateerd op het gebied van conservering en restauratie van cultuurhistorisch waardevolle objecten.

Oplossing: Inventarisatie van de belangrijkste achterstanden; opzet van een model waarin overheden, fondsen en particulieren gezamenlijk de verantwoordelijkheden kunnen nemen om de achterstanden in volgorde te kunnen oplossen (met behulp van het Nationaal Register Mobiel Erfgoed). Steun van overheid en fondsen zal onontbeerlijk zijn.

◆ **Kwalificatie menskracht**

In het werkveld is in principe een enorm reservoir aan kwaliteit aanwezig bij veel mensen die zich met mobiel erfgoed bezighouden. Gevreesd moet echter worden, dat de verdere kwalificatie van de menskracht voor het (duurzaam) behoud en beheer van mobiel erfgoed niet voldoende op gang komt. Het schort aan toegankelijkheid van de aanwezige kennis, aan mogelijkheden tot kennisoverdracht en er wordt te weinig aan structureel onderzoek gedaan.

Oplossing: Een 'professionaliseringsslag' op het gebied van de kwaliteit en (betaalbare) overdracht van kennis en vaardigheden, inclusief het creëren van een infrastructuur daarvoor, aansluitend bij structuren van (beroeps)opleidingen en erfgoedinstellingen.

◆ Toekomstige menskracht

Er heerst ongerustheid over de vraag of op lange termijn voldoende menskracht zal bestaan voor de zorg voor het mobiel erfgoed. Jongere generaties lijken niet voldoende belangstelling te hebben of bereidheid om tijd te steken in het behoud van mobiel erfgoed. Bestaand werkveld is vaak te beperkt geconcentreerd.

Oplossing: Versterking van het draagvlak voor behoud van mobiel erfgoed, met name onder jongeren; verandering van focus in het bestaande werkveld.

◆ Kernfaciliteiten

Er is een schrikbarende ruimtenood met betrekking tot huisvesting (stalling), expositie en, daarmee samenhangend, een gebrek aan plekken met faciliteiten, waar restauraties en herstel- en onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd kunnen worden. Voor varend erfgoed ontbreekt het aan voldoende havens en ligplaatsen en aan eenduidig, landelijk beleid in deze. Tenslotte is er gebrek aan onderdelen en materialen voor het behoud in werkende staat.

Oplossing: Op het gebied van deze kernfaciliteiten zou (per sector) een basis-infrastructuur van collectieve voorzieningen ontwikkeld moeten worden.

◆ Wet- en regelgeving

Tussen het streven om het mobiel erfgoed én in werkende én in (zoveel mogelijk) originele staat te behouden enerzijds en de hedendaagse wet- en regelgeving (verkeer, arbo, veiligheid, milieu) anderzijds valt een groeiend spanningsveld te bespeuren. Het behoud van historische transportmiddelen wordt daardoor gecompliceerd en duur en het animo voor het (hobbymatig) behoud minder, ook door de voortdurende dreiging dat bestaande ontheffingen en faciliteiten weer worden ingetrokken.

Oplossing: Meer evenwichtige benadering in wet- en regelgeving die van invloed is op het (werkend) behoud van mobiel erfgoed; meer aandacht van de wetgever voor het in werkende, originele staat houden; mogelijkheden tot versoepeling en eventueel ontheffing op basis van cultuurhistorische waarde en originaliteit (met een rol voor het Nationaal Register Mobiel Erfgoed en de sectorale deelregisters). Onderzoek naar de mogelijkheden voor een (overleg)model bij nieuwe ontwikkelingen in wet- en regelgeving, die van invloed kunnen zijn op het in werkende, originele staat houden van mobiel erfgoed.

◆ Financiën

Behalve voor het inlopen van eerder genoemde achterstanden op het gebied van conservering en restauratie, ontbreekt het de sector aan financiële middelen voor onderhoud en reparatie op lange termijn. Er bestaat te weinig duidelijkheid in de mogelijkheden op het gebied van subsidieverlening en sponsoring. Bij het aanvragen van subsidies is het onmogelijk de niet-betaalde arbeidskracht te kapitaliseren. De kleine tegemoetkomingen aan eigenaren van mobiel erfgoed die heden ten dage bestaan (vrijstelling houderschapsbelasting voor historische auto's, varen op laagbelaste dieselolie voor varende monumenten) worden te vaak weer ter discussie gesteld.

Oplossing: Creëren van een structurele geldstroom voor restauratie en onderhoud van mobiel erfgoed. Duidelijkheid verschaffen in de mogelijkheden op het gebied van subsidieverlening en sponsoring. Mogelijkheid scheppen voor leningen tegen gunstige voorwaarden. Erkenning van het belang van niet-betaalde arbeidskracht door het creëren van mogelijkheden om deze arbeidskracht bij subsidieaanvragen te kapitaliseren; structureel maken van tegemoetkomingen aan particuliere

eigenaren van mobiel erfgoed, zodat deze relatief kleine bedragen hun grote 'multiplier-werk' kunnen blijven doen.

Knelpunten 'Presentatie'

◆ Aandacht voor presentatie

Aandacht voor presentatie is in het werkveld in het algemeen nog te weinig ontwikkeld, activiteiten zijn te veel gericht op de 'eigen achterban' en te weinig op een breder publiek. Te weinig 'integrale presentatie van het mobiel erfgoed'. Er is een groot gebrek aan gekwalificeerde menskracht en professionele begeleiding, met name voor presentatietaken op specialistische gebieden (jeugd, onderwijs).

Oplossing: Stimuleren van aandacht voor presentatie als onderdeel van het professionaliseringsproces van het werkveld met als kader de ontwikkeling van de mobiliteit binnen de algemeen-maatschappelijke geschiedenis van ons land en 'proces', 'verhaal' en 'beleving' als centrale begrippen. Professionele begeleiding daarbij, met name op specialistische gebieden (jeugd, onderwijs). Basisrol voor het Nationaal Register Mobiel Erfgoed bij presentatiezaken; onderhoud aan en verdere ontwikkeling van dit register en de sectorale deelregisters is ook vanuit dit oogpunt noodzakelijk.

◆ Wet- en regelgeving

Het reeds genoemde groeiende spanningsveld tussen behoud in originele staat en hedendaagse wet- en regelgeving wordt nog nijpender, als het mobiel erfgoed in werkende staat gepresenteerd en gebruikt wordt, omdat dan tevens publiek en omgeving in het geding zijn.

Oplossing: Ook hier een meer evenwichtige benadering in wet- en regelgeving die van invloed is op de werkende presentatie van mobiel erfgoed; mogelijkheden tot versoepeling en eventueel ontheffing op basis van cultuurhistorische waarde, originaliteit en publieke presentie- en attractiewaarde. Onderzoek naar de mogelijkheden voor een (overleg)model bij nieuwe ontwikkelingen in wet- en regelgeving; aandacht voor eigen verantwoordelijkheid publiek.

Conclusies

Tenslotte volgen dan enkele meer algemene knelpunten, die deels reeds eerder genoemd zijn en die de individuele aandachtsgebieden overstijgen, dan wel op alle aandachtsgebieden van toepassing blijken te zijn. Het onderstaande krijgt daarmee een overkoepelend, concluderend karakter, met (hoe kan het anders) de nadruk op professionalisering (kennis, vaardigheden) en het ontwikkelen van een infrastructuur waarbinnen die professionalisering kan plaatsvinden.

◆ Professionalisering

Er is in het werkveld van het mobiel erfgoed een professionaliseringslag nodig vanuit een duidelijke lange-termijnvisie op het doel van het behoud van het mobiel erfgoed in ons land. Die noodzaak tot professionalisering betreft alle specifieke gebieden van de mobiele collectie Nederland (alle basistaken ten aanzien van collectie, behoud, presentatie) en ook de minder specifieke taken, zoals het besturen van de organisaties en instellingen.

Oplossing: Opbouw van een infrastructuur (of uitbouw van de bestaande infrastructuur) waarbinnen deze professionalisering kan plaatsvinden. Optimale benutting van nietbetaalde menskracht door waar mogelijk de nadruk te leggen op 'kwalitatieve professionalisering' van het werkveld door het organiseren van voorlichtingsbijeenkomsten, cursussen, opleidingen, workshops, expertmeetings en discussiemiddagen. Daarbij zal deels inzet van betaalde arbeidskracht noodzakelijk zijn.

◆ Aansluiting bij bestaande structuren

Het mobiel erfgoed kent veel raakvlakken en overeenkomsten met andere sectoren van het cultureel erfgoed. Waar mogelijk en wenselijk moet de ontwikkeling van zo'n infrastructuur dan ook aansluiten bij de reeds bestaande ondersteuningsstructuren in het cultureel erfgoed (ICN, NMV, LCM, enz). Knelpunt daarbij is, dat die structuren in de wereld van het cultureel erfgoed niet altijd geschikt zijn voor het mobiel-erfgoedwerkveld.

Oplossing: Creëren en / of verder ontwikkelen van samenwerkingsverbanden van het mobiel-erfgoedveld met de bestaande organisaties en instellingen, met name in de wereld van het roerend cultureel erfgoed en de musea, op zodanige wijze, dat professionalisering (kennisoverdracht, kennisontwikkeling, kennisuitwisseling en wat die meer zij) kan plaatsvinden op een voor het werkveld van het mobiel erfgoed toegankelijke én betaalbare manier.

◆ Eigen mobiel-erfgoedcomponent

Naast raakvlakken en overeenkomsten met de andere sectoren van het cultureel erfgoed zijn er ook veel verschillen te onderkennen. Het mobiel-erfgoed kent als beleidsterrein ook een sterke eigenheid en interne samenhang. Een goede infrastructuur met een eigen mobiel-erfgoedcomponent, waarbinnen de professionalisering kan plaatsvinden, ontbreekt momenteel gedeels.

Oplossing: Naast het creëren en / of verder ontwikkelen van samenwerkingsverbanden met de bestaande organisaties en instellingen, ontwikkeling van nieuwe, op het werkveld toegesneden vormen van professionalisering (kennisoverdracht, kennisontwikkeling en -uitwisseling en wat dies meer zij), aansluitend bij de bestaande structuren in het mobiel-erfgoedveld (de stichting MCN en de sectorale koepelorganisaties).

◆ Onderzoek

Naast (wetenschappelijk) onderzoek naar de geschiedenis van de mobiliteit in Nederland met het oog op de cultuurhistorische waardebepaling is onderzoek nodig naar materialen en technieken, praktische aspecten van werkend behoud en het spanningsveld tussen de hedendaagse wet- en

regelgeving enerzijds en het in werkende, originele staat houden van het mobiele erfgoed anderzijds. Daartoe ontbreekt het de meeste organisaties en instellingen aan mogelijkheden.

Oplossing: Genoemde mobiel-erfgoed infrastructuur op zodanige wijze organiseren dat dit onderzoek, specifiek op het mobiel erfgoed gericht, kan plaatsvinden, zoveel mogelijk door reeds bestaande instellingen. Eventueel nieuwe mogelijkheden voor onderzoek creëren. Onderzoeksresultaten toegankelijk maken en houden.

◆ **Nogmaals het Register**

Het Nationaal Register Mobiel Erfgoed neemt, samen met de sectorale deelregisters, binnen de mobiel-erfgoed infrastructuur een zeer belangrijke plaats in, als basis voor collectietaken en behoudstaken, maar ook voor publieke ontsluiting. Daarmee is dit register een belangrijk instrument voor overheidsbeleid en voor de behouds- en koepelorganisaties. Het ontbreken van middelen voor onderhoud en ontwikkeling van het Nationaal Register Mobiel Erfgoed en de sectorale deelregisters is een belangrijk knelpunt.

Oplossing: Verschaffen van middelen voor het Nationaal Register Mobiel Erfgoed als onderdeel van het ontwikkelen van een mobiel-erfgoed infrastructuur.

◆ **Koepelorganisatie(s)**

De stichting MCN ziet voor zichzelf een belangrijke rol weggelegd als koepelorganisatie voor het gehele werkveld van het mobiel erfgoed. Omdat het MCN niet gaat om pure belangenbehartiging, maar in het algemeen om professionalisering van het werkveld ten behoeve van lange-termijndoelen op het gebied van mobiel erfgoed in ons land, is het wellicht beter te spreken van MCN als 'branchevereniging'. Knelpunt is, dat het de stichting MCN momenteel aan middelen ontbreekt om op dat gebied een volwaardige rol te kunnen spelen.

Oplossing: Het verschaffen van middelen voor de verdere ontwikkeling van MCN tot branchevereniging en volwaardig onderdeel van een te ontwikkelen 'mobiel erfgoed infrastructuur'. Overigens spelen de koepelorganisaties in de deelsectoren Water, Rail, Weg en Lucht eveneens een onmisbare rol in deze infrastructuur en zou financiële ondersteuning van deze organisaties de doelstellingen van het mobiel erfgoed evenzeer naderbij brengen.

◆ **Communicatie overheid**

De stichting MCN ziet voor zichzelf eveneens een belangrijke rol weggelegd in de communicatie met de overheid. Dit blijkt vanuit het werkveld gezien een groot probleem, mede omdat de overheid 'vele gezichten' kent en de knelpunten voor het mobiel-erfgoedveld op het beleidsterrein van diverse ministeries liggen.

Oplossing: Het creëren van een heldere structuur, waarbinnen overleg over oplossingen op de verschillende beleidsterreinen gevoerd zou kunnen worden vanuit één overkoepelend lange-termijndoel, het behoud en de presentatie van cultuurhistorisch waardevol mobiel erfgoed, dat tezamen de mobiele collectie Nederland vormt.

◆ **Draagvlak**

Er bestaat in de samenleving en bij de overheid nog steeds een grote onbekendheid en zelfs verkeerde beeldvorming rond het mobiel erfgoed en het daarmee verbonden werkveld. Deze factoren worden als hindernissen bij het ontwikkelen en uitbouwen van effectief beleid ten aanzien van het mobiel erfgoed beschouwd.

Oplossing: De stichting MCN in staat stellen het draagvlak voor behoud en presentatie van mobiel erfgoed verder uit te (laten) bouwen, bijvoorbeeld door organisatie van een 'jaar van het mobiel erfgoed' of een (ieder jaar terugkerende) 'nationale dag van het mobiel erfgoed'.